

EX

***Atriplex calotheca* (Rafn) Fr.
łoboda zdobna**

Rodzina: *Chenopodiaceae* – komosowate

Status

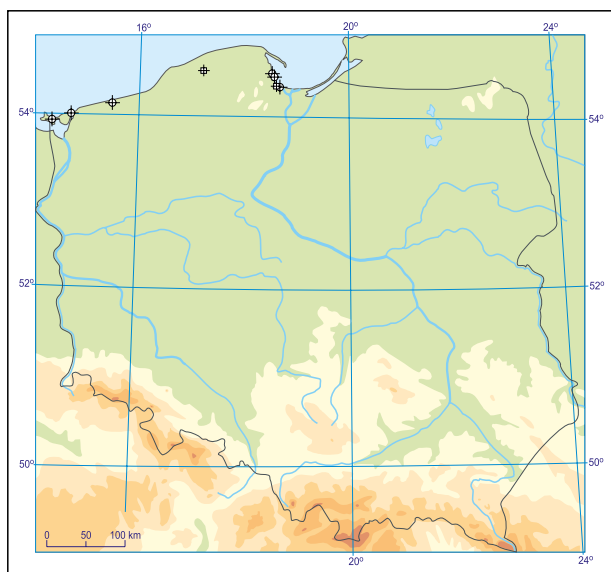
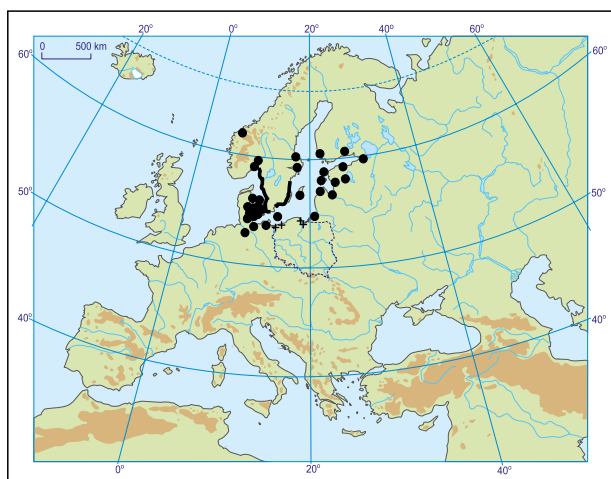
W Polsce gatunek wymarły. W krajach ościennych: silnie zagrożony w Niemczech.

Rozmieszczenie geograficzne

Atriplex calotheca występuje nad Morzem Bałtyckim, gdzie zasięg gatunku rozciąga się od cieśnin duńskich aż po północną część Zatoki Fińskiej (Hultén, Fries 1986; Gustafsson 2001).

Występowanie w Polsce

W Polsce gatunek jest znany z blisko 10 stanowisk, których zanik rozpoczął się już na przełomie XIX i XX w.

Ostatnie jego notowania pochodzą z Wolina i Uznamu z lat 1949–1975. Zasięg łobody zdobnej obejmuje wybrzeże morskie od Uznamu do Zatoki Gdańskiej; ponadto była notowana na jednym stanowisku śródlądowym w okolicy Słupska. W zachodniej części wybrzeża była stwierdzana w Świnoujściu (Marsson 1869; Müller 1911; Piotrowska 1966a; Misiewicz 1976) i Dziwnowie (Mowszowicz, Sowa 1959) oraz Kołobrzegu (Müller 1911). Podano ją także z Wyspy Chrząszczewskiej (Ćwikliński 1988), przypuszczalnie omyłkowo. Nad Zatoką Gdańską notowana była z plaż Gdyni (Żelazowa 1929) i Sopotu (Conwentz 1877; Preuss 1911) oraz w Gdańsku-Nowym Porcie (Abromeit i in. 1898–1940), na Westerplatte (Abromeit i in. 1898–1940; okazy w TRN: lg. Klatt w 1861 r., lg. Voelcker w 1869 r.) i w Wisłoujściu (okaz w TRN, lg. Klinsmann w 1834 r.). Na Westerplatte rośla m.in. na placach balastowych oraz w wilgotnych obniżeniach terenu wzdłuż brzegu Wisły Martwej. Wszystkie stanowiska mają obecnie charakter historyczny, współcześnie nie zostały potwierdzone (Schwarz 1967; Misiewicz 1976; Piotrowska 1980, 1988b; Bosiacka, Stachowiak 2007; T. S. Olszewski, R. Markowski, mat. npbl. z lat 2010–2011). Stanowiska znad Zatoki Gdańskiej

uważane były dotychczas za antropogeniczne (Piotrowska 2001a). W świetle danych historycznych przynajmniej część z nich była naturalnymi miejscami występowania gatunku. Stanowisko łobody zdobnej w Słupsku było typowo antropogeniczne (Olszewski, Markowski 2011). Na podobnych śródlądowych stanowiskach, jako składnik zbiorowisk synantropijnych, notowano ją w Skandynawii, gdzie zawleczona była z wodorostami stosowanymi jako nawóz (Gustafsson 2001).

Siedliska i fitocenozy

Łoboda zdobna jest rośliną nitrofilną i umiarkowanie słonolubną, występującą w nadbrzeżnej strefie morskich piasków w pasie kidziny, czyli w miejscach wzbogacanych w materię organiczną wyrzucaną przez fale, jak również na obrzeżach ujściowych odcinków rzek w zasięgu wpływu słonawej wody. W obrębie swojego zasięgu występuje głównie w fitocenozach *Atriplicetum littoralis* i *Atriplicetum glabriusculo-calothecae* (Piotrowska, Celiński 1965; Ellenberg 1992; Laime 2000; Schubert i in. 2001). Podobne zbiorowiska spotyka się także na naszym wybrzeżu, np. na obrzeżach Zatoki Puckiej (T. S. Olszewski, R. Markowski, mat. npbl. z 2010–2011).

Morfologia i biologia

Roślina jednoroczna, o pędzie wzniesionym lub podnoszącym się, 30–100 cm wysokim. Liście ogonkowe, o nasadzie sercowato wyciętej lub równo ściętej. Liście dolne trójkątnie oszczepowate, głęboko i nierówno zatokowo ząbkowane o dolnych zębach skierowanych w różne strony. Liście środkowe lancetowato-oszczepowate, wyraźnie ząbkowane, najwyższe prawie całobrzegie. Kwiaty męskie pięciokrotne. Kwiaty żeńskie pozbawio-

ne okwiatu. Podkwiatki zrosnięte u nasady, trójkątne do rombówatych, długo zaokrąglone, silnie zatokowo ząbkowane bądź bardzo głęboko pocięte, wyrostki na grzbiecie obecne lub ich brak. Nasiona dwojakiego rodzaju: czarne i gładkie lub brązowe z siatkowatą skulpturą (Stengl-Rejthar 1992b).

Przyczyny wyginięcia

Siedliska łobody zdobnej są z natury nietrwałe, tworzone i niszczone przez działalność fal morskich, zwłaszcza przez sztormy zimowe. W Polsce zanik stanowisk tego gatunku spowodowany był przede wszystkim radykalną zmianą warunków siedliskowych, związaną głównie z umacnianiem brzegów i zabudową terenu, zwłaszcza w Gdańsku i Świnoujściu. Nie bez znaczenia jest wykorzystywanie rekreacyjne plaż i związane z tym usuwanie kidziny. Potencjalne miejsca występowania gatunku znajdują się obecnie głównie nad Zatoką Pucką (T. S. Olszewski, R. Markowski, mat. npbl. z 2010–2011), dlatego też jest możliwe ponowne pojawienie się gatunku.

Tomasz S. Olszewski i Ryszard Markowski

Summary

Atriplex calotheca is considered extinct in Poland. It was reported from approx. 10 sites along the Polish coast of the Baltic Sea. Its decline started at the turn of the 19th to the 20th century and was caused mainly by the destruction of its specific habitat as a result of shoreline stabilization, or overbuilding along the shoreline, and more recently, beech clean up in recreation sites. The plant has not been seen since the 1970s. As the potential habitat still exists, there is a possibility that the species may reappear.

EX

Halimione pedunculata (L.) Aellen

Obione szypułkowa

Synonimy: *Atriplex pedunculata* L., *Obione pedunculata* (Grufb.) Moq.

Rodzina: *Chenopodiaceae* – komosowate

Status

W Polsce gatunek wyginął. W krajach ościennych: zagrożony w Niemczech.

Uwagi taksonomiczne

Obecnie niektórzy autorzy (np. Jonsell 2001) postulują ponowne włączenie *Halimione pedunculata* do rodzaju *Atriplex* jako *A. pedunculata* L.

Rozmieszczenie geograficzne

Zasięg *Halimione pedunculata* obejmuje solniska śródlądowe od Azji środkowej do południowo-wschodniej Europy i lokalnie w Niemczech oraz nadmorskie nad Morzem Czarnym i na wybrzeżach północno-zachodniej Europy. Na naszym kontynencie stanowiska nadmorskie znajdują się głównie między Kanałem La Manche a zachodnim wybrzeżem Bałtyku i wygasają stopniowo ku wschodowi i północnemu wschodowi – nieliczne notowane były w Polsce, Szwecji i Estonii; izolowane stanowiska nadmorskie znane są z Grecji i północnej Hiszpanii (Hultén, Fries 1986).

Występowanie w Polsce

W Polsce obione szypułkowa podawana była tylko z jednego stanowiska w Kołobrzegu, bez dokładnej lokalizacji (Ascherson, Graebner 1898–1899; Müller 1911; Preuss